

Eerherstel voor de docent

Hoe eerder men iets leert, hoe langer men daarvan profiteert, en dus hoe hoger het rendement op de investering. Ook het vergaren van kennis is uiteindelijk een kwestie van kosten en baten. Voor de deelname aan het hoger onderwijs wordt die afweging in ieder geval steeds dwingender opgelegd door de verhoging van de collegegelden. Tegelijkertijd wordt de maximale studieduur beperkt, zodat men zich ook niet zo gemakkelijk meer een misstap kan veroorloven.

De aandacht in onderwijsdiscussies richt zich vaak op het hoger onderwijs en de wijze waarop dat ingericht zou moeten worden. In het lager en middelbaar onderwijs echter worden de kennis, vaardigheden en attitude aangeleerd die nodig zijn om de investeringsbeslissing voor een vervolgopleiding te kunnen nemen. Deze kennis en vaardigheden vormen de voedingsbodem, waar andere opleidingen beter op gedijen. Maar deze opleidingen brengen niet alleen kennis van feiten bij, maar wapenen leerlingen – idealiter – ook met vaardigheden om hun eigen weg te vinden in een door kennis voortgedreven maatschappij. Dat bevordert ook het functioneren van de maatschappij als geheel.

Effectief onderwijs zorgt ervoor dat leerlingen hun eigen ontwikkelingsmogelijkheden ontdekken en die weten te verzilveren. Welk beleid is nodig om het lager en middelbaar onderwijs zo effectief mogelijk te laten zijn? In een onlangs verschenen Oeso-studie wordt voor tien westerse landen – Nederland zat er helaas niet bij – nagegaan wat de kenmerken zijn van scholen die bekend staan om hun meer dan gemiddelde kwaliteit van onderwijs. Er is gekeken naar de werkwijze van de docenten, de organisatie van de school en de rol van het onderwijsbeleid¹.

Succesvolle docenten blijken bevlogen types: zij zien voor zich zelf echt een rol weggelegd in de sociale en maatschappelijke ontwikkeling van de leerlingen. Progressie op dit vlak zien ze als een beloning voor hun werk. Voorts vallen excellerende docenten op door hun ondernemende instelling: ze experimenteren veel en nemen risico's bij het vinden van nieuwe onderwijsmethoden. Zij spelen daarmee direct in op de veranderingen in de samenleving en zij weten de nieuwsgierigheid en leergierigheid die ieder van nature bezit te stimuleren. Voor dat laatste gaat bij wijze van spreken geen zee te hoog en gaan ze samenwerkingsverbanden aan met ouders, collega's en natuurlijk met de leerlingen zelf. Voor deze docenten staat niet langer het presenteren van pasklare antwoorden voorop, maar het aanleren van het stellen van de goede vraag: men wil wegwijs maken.

Succesvolle scholen onderscheiden zich met een duidelijke missie: een moreel verplichtende taakstelling voor hun organisatie. Door deze gemeenschappelijke visie wordt het aantal vergaderingen tot een minimum beperkt en ontstaat er een soort team-voor-

ming tussen de docenten. De docenten hebben elkaars betrokkenheid ook hard nodig, omdat zij als eenling in een bureaucratische organisatie hun intensieve werkstijl niet zouden kunnen volhouden. Het schoolbestuur stelt zich niet geïsoleerd op in haar omgeving, maar knoopt banden aan met andere maatschappelijke instellingen. De scholen staan open voor vernieuwing van onderwijsmethoden. Zij creëren voor zichzelf daarentegen een grote mate van autonomie bij de organisatie en de uitvoering van het werk. De verantwoordelijkheid voor de besteding van het budget en de uitvoering van beleid eisen zij liefst volledig op.

Aangezien de scholen op decentraal niveau de verantwoordelijkheid voor de uitvoering van het onderwijs opeisen, hebben centrale beleidsmakers geen andere keuze dan zich te beperken tot het formuleren van de doelen van beleid. De school heeft ruimte nodig om daar al naar gelang de omstandigheden een praktische invulling aan te geven. Het is daarom ook aan te bevelen om schoolbesturen inspraak te geven in curricula, zodat het beleid 'bottom-up' kan worden geformuleerd. Naast centrale beoordeling van het onderwijs, moet zelfevaluatie en -beoordeling van de kwaliteit worden bevorderd. Ondersteuning, advies en het verzorgen van een praktisch gerichte vooropleiding voor leraren zijn belangrijke taken voor de overheid. Maar eigenlijk is zo min mogelijk sturing het devies. 'Goede docenten weten vaak niet eens wat het beleid is.

Wat kunnen de beleidsmakers dan nog doen? De docent is de bron van goed onderwijs. Beleidsmakers moeten de rol van de docent dus centraal stellen. Hij weet de leerlingen te prikkelen om de boeken open te slaan. Zoals bekend is de beloning voor het geven van onderwijs bepaald niet royaal. Succesvolle docenten houden zich echter op de been door de prestaties van hun leerlingen, een stimulerende omgeving en wellicht genieten zij mee van de carrières van hun afgestudeerden. Docenten hebben dergelijk succes nodig, anders houden ze het niet vol. Zij blijven dus vanzelf op de goede weg.

T.P. van Walderveen

1. Oeso, *Quality in teaching*, Parijs, 1994; verkrijgbaar bij SDU, 's Gravenhage.